

Düzce’de Sağlık ve Güzellik Alanlarında Çalışan Kadınların Medikal Estetik ve Yaşlanma Karşıtı Bakım, Uygulama Deneyimleri

Medical Aesthetics and Anti-Ageing Care and Treatment Experiences of Women Working in the Health and Beauty Sectors in Düzce

 Şehnaz Ateş Erdoğan^{1*}, Cihan Ertan²

¹Düzce Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Sosyoloji Bölümü, Düzce, Türkiye

²Düzce Üniversitesi, Doç. Dr., Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Düzce, Türkiye

*Sorumlu Yazar/Corresponding author: sehnazzates@gmail.com

Makale Bilgileri:

Geliş/Received: 22/10/2025, Revizyon/Revision: 26/11/2025, Kabul/Accepted: 07/12/2025, Yayınlanma/Online: 31.12.2025

Öz

Genç görünmek için yapılan medikal estetik ve yaşlanma karşıtı uygulamalar bedenın tüketim alanına dönüştüğü en görünür alanlardan birisidir. Bedenleşme deneyimleri, erkeklere oranla daha yoğun biçimde estetik kodlar etrafında organize edilen kadınlar, toplumda kabul gören beden standartlarına ve görünümüne ulaşmak için farklı uygulama ve yöntemlere başvurabilmektedirler. Günümüz postmodern toplumunda yaşlanma karşıtı bakım ve uygulamalar ekonomik ve kültürel birikimlerinden ya da yaş gruplarından bağımsız olarak kadınları tüketici olarak konumlandırmaktadır. Özellikle de gittikçe büyüyen bir piyasa hacmine sahip olan güzellik sektörü çalışanları, bu tüketim kültürünün hem uygulayıcıları hem de elçileridir. Bu çalışma da Düzce’de sağlık ve güzellik sektöründe çalışan kadınların, medikal estetik, yaşlanma karşıtı bakım ve uygulama deneyimlerine odaklanmaktadır. Nitel araştırma deseni benimsenen bu çalışmada araştırmacının kendi sosyal çevresinden yola çıkarak kartopu tekniği ile 9 kadınla görüşülmüştür. Yarı yapılandırılmış soru rehberi eşliğinde derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş ve gözlem notları kullanılmıştır. Kadınların medikal estetik, yaşlanma karşıtı bakım ve uygulamalarına bakışlarına, tercih etme nedenlerine ilişkin duygu ve deneyimlerine odaklanan bu araştırma, bireysel tercihlerden çok sağlık ve güzellik sektöründe çalışan kadınların estetik ve bakım deneyimlerinin mesleki gözetim ile ilişkili olduğuna işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: estetik, yaşlanma karşıtı bakım ve uygulamalar, beden sosyolojisi, kadın bedeni, tüketim

Abstract

Medical aesthetic and anti-ageing treatments aimed at achieving a youthful appearance are one of the most visible areas where the body has become a consumer product. Women, whose bodily experiences are organised around aesthetic codes to a greater extent than men, may resort to various treatments and methods to achieve socially accepted body standards and appearances. In today’s postmodern society, anti-ageing care and practices position women as consumers, regardless of their economic and cultural background or age group. Beauty industry workers, in particular, with an increasingly large market volume, are both practitioners and ambassadors of this consumer culture. This study also focuses on the experiences of women working in the health and beauty sector in Düzce with regard to medical aesthetics, anti-ageing care and treatments. Adopting a qualitative research design, the researcher interviewed nine women using the snowball technique, starting from her own social circle. The interviews were conducted using a semi-structured question guide and observation notes were taken. Focusing on the women’s perspectives on medical aesthetics, anti-ageing care and treatments, as well as their feelings and experiences regarding their reasons for choosing them, this research indicates that the aesthetic and care experiences of women working in the health and beauty sector are related to professional surveillance rather than individual preferences.

Keywords: aesthetics, anti-ageing care and treatments, body sociology, female body, consumption

Cite as/Atıf için: Ateş Erdoğan, Ş., Ertan, C. (2025). Düzce’de sağlık ve güzellik alanlarında çalışan kadınların medikal estetik ve yaşlanma karşıtı bakım, uygulama deneyimleri. *Journal of Women and Society*, 1(1), 38-50.

This is an open access paper distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY-NC 4.0) hükümleri ve koşulları kapsamında açık erişim olarak yayımlanmıştır.

I. GİRİŞ

Günümüzde beden, yalnızca biyolojik bir varlık değil; toplumsal değerlerin, kültürel kodların ve kimliğin somutlaştığı bir alandır. Gündelik yaşamın tüm deneyimleriyle iç içe olan beden, bu yönüyle toplumsallığın vücut bulmuş hâlidir. Bedendeki gelişim ve değişimler yalnızca bireyi değil, bireyin içinde yaşadığı toplumu da temsil etmektedir (Alptekin ve Delibaş, 2021). Bu nedenle beden politikaları, bedeninin bir tüketim alanına dönüşmesi, bedene yönelik müdahaleler günümüz toplumlarında daha da önemli hale gelmiştir.

İnsanların yaşamlarına ilişkin süreçlerin yalnızca biyolojik açıklama ve tanımlamalarla yapılamayacağı (Timurturkan ve Demez, 2018) kabulünden hareketle özellikle fenomenolojik gelenek ve antropoloji, bu alana dair çalışmalar yürütmeye başlamış ve beden, toplumsal pratiklerin ve yaklaşımların çözümleme alanını oluşturmuştur (Işık, 1998).

Bedenin sosyal bilimlerde araştırma odağı haline gelmesi 1980'li yıllarda postmodernizmle görülmeye başlanmıştır (Bilgin, 2016, s. 219). Modernizmde beden yalnızca aklın taşıyıcısı olarak, pasif bir şekilde konumlandırılırken, postmodernizmle akıl beden karşılığı azalmaya başlamış, bireyselciğe, çoğulculuğa ve farklılıkların vurgulanmasına önem atfedilmiştir (Ertan, 2017). Bu dönemde Nobert Elias'ın uygarlaşma sürecine dair çalışmaları, Bourdieu'nün habitus kavramı ve Turner'ın çalışmaları bedeni merkeze alan ve beden sosyolojisine kaynaklık eden çalışmalara örnek olarak verilebilir (Işık, 1998).

Bedenin sosyolojik önemindeki artışın, insan ömrünün uzaması ile de ilişkili olduğu ifade edilebilir. Zira, insanların yaşam süreleri, yaşlanma ve fiziksel görünüm algıları; bilim, teknoloji ve tıp alanında meydana gelen ilerlemelerle değişim göstermiştir (Demez, 2012). Yaşam süresinin uzaması, bedene atfedilen anlamların farklılaşması gibi nedenlerle bedensel varoluş önem kazanmıştır. Nitekim bireylerin sosyal yaşamda varlıklarını kanıtlamalarının bir yolu bedenlerindeki değişim ve gelişimleri göstermek olmuştur. Tüketim kültürünün etkisiyle bedeninin görünümü de önem kazanmıştır. Beden nesneleşmiş ve tüketilen şeyler arasında yerini almış "yeniden keşif" ile modada, kitle kültüründe, erillik/dişillik ve gençlik söyleminde yeniden üretilmiştir (Baudrillard, 2016, s. 163).

Medya ve iktidar söylemlerinin etkisiyle bedeninin bir tüketim alanına dönüşmesi, toplumsal cinsiyetten bağımsız düşünülemez. Nitekim bedenleşmenin merkezinde çoğu zaman kadınlar vardır. Kadınlara yönelik toplumsal kurgular, onları toplumsal normlar, beklentiler ve güzellik idealleri etrafında konumlandırmaktadır (Köse, 2013, s. 77). Kadınların güzellik ile ilişkisi ve estetik görünümleri tüketim ile anılmaya başlamış, tüketim imkanlarına sahip olmanın kendisi bir ayrıcalık haline gelirken sahip olamamak ise bir sorun haline gelmiştir (Elçik, 2009). Güzel ve genç görünmek, yaşlanmamak, kadınların toplumsal hayatta yer edinebilmeleri için bir ihtiyaçmış gibi görülmekte ve böylelikle tüketimin kadınlar için alışkanlık haline gelmesine yol açmaktadır (Elçik, 2009).

Yaşlanma karşıtı bakım ve uygulamaları tercih eden ya da sektörde bulunan kadınlarla yapılan mevcut çalışmalar (Alptekin & Delibaş, 2021; Varışlı & Kurdoğlu, 2024), kadınların ekonomik, kültürel sermayelerinden ve yaş gruplarından bağımsız olarak bu uygulamalara yöneldiğine işaret etmektedir. Beden kurguları organize edilen kadınlar, toplumda kabul gören beden standartlarına erişebilmek için yaşlanma karşıtı uygulamalar ve estetik yöntemlerle ekonomik süreçlerde tüketen olarak konumlandırılmaktadır. Varışlı ve Kurdoğlu'na (2024) göre yaşlılığın fiziksel görünümünden kaçınmayan ve tüketmeyen kadınlar toplumsal dışlanmaya maruz kalmaktadırlar. Bu dışlanma ve baskılar, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliğin bir başka boyutunu ortaya çıkarmaktadır.

Bu araştırma da sağlık ve güzellik alanında çalışan kadınların medikal estetik ve yaşlanma karşıtı uygulamalara yönelik deneyimlerini/tutumlarını toplumsal cinsiyet perspektifinden ve beden sosyolojisi ile tüketim kültürüne dair çalışmalar ışığında incelemektedir. Bu araştırma kapsamında nitel bir metodoloji benimsenerek, güzellik ve sağlık sektöründe çalışan 9 kadını derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın özgün değeri, medikal estetik ve yaşlanma karşıtı bakımı hem kendileri tercih eden hem de başkalarına uygulayan güzellik ve sağlık sektörü çalışan kadınların sağlık ve güzellik perspektifini yansıtmasıdır. Araştırma bulguları, sağlık ve güzellik sektöründe çalışan kadınların, hem işleri gereği göz önünde olmaları hem de estetik uygulamaları yapan kişiler olmaları nedeniyle sektörel bir gözetim altında kaldıklarını ve bu nedenle estetik, bakım ve benzeri uygulamaları tercih etmek zorunda hissettiklerini ortaya koymuştur.

Tüketim Kültüründe Dönüşen Benlikler ve İktidar Alanı Olarak Beden

Modernite ile bireysel kimliklerin yerel ve küresel boyutta değiştiğini belirten Giddens (2010, s. 50), bireylerin yaşamlarındaki öznel değişimlerin kapsamlı toplumsal bağlantılarla açıklanabileceğini savunur. Beden, benliğin, kimliklerin somutlaştığı ve toplumsal etkileşimlerle diğerine sunulduğu bir alanı teşkil etmektedir (Breton, 2019). Hayatı bütüncül bir bakış açısı ile ele aldığımızda, varlığın yaşam ile ilişkilendiği alanlardan biri bedendir (Elçik, 2016, s. 187). Modern dönemde, kişisel ve toplumsal değişimler arasında bağlantı sağlayan tasarım halini almış benlik, bireylerin sürekli olarak gözlemleyip yeniden şekillendirdiği refleksif bir hâl almıştır (Giddens, 2010). Bu haliyle beden, bireyin kaderi olmaktan çıkarak istediği gibi değiştirebildiği, parçalarını söküp takarak istediği gibi kullanabildiği bir nesne, bedensel değişim de adeta alet kutusundan parça seçmekle ilişkili hale gelmiştir (Breton, 2019, s. 25). Seçilmiş olan kalıcı ya da geçici parçalar, benliğin yalnızca o anki ilanına işaret etmektedir.

Yakın dönemde sosyal teoride beden teorileri ile ilgilenenler, bedeni güç mekanizmaları ile ilişki içinde analiz etmektedir (Giddens, 2010, ss. 80-81). Beden, güç odağı haline gelmiş, modernizm öncesi dönemden farklı olarak bireylerin öznel denetimleri ile sıkı sıkıya ilişkili bir hal almış, ayrıca gücün içselleştirilmesiyle

bireylerin kendi kendilerini gözetlemelerine de neden olmuştur (Giddens, 2010). Casanova ve Jafar'ın (2016) da belirttiği üzere, kendi kendine gözetimi açıklamak için Foucault, Jeremy Bentham'ın Panoptikon modelinden yararlanmaktadır; bu modele göre tüm hücreler gözetleme kulesinden görülmektedir, mahkumlar her an izlendiklerinin farkında olduklarından gözetleme kulesini göremeseler de izleniyormuş gibi davranmaktadırlar. Foucault'a göre modern dönemde bireyler, normalleştirilerek, tıbbileştirme olarak tanımladığı süreç ile disipline edilmeye çalışılmaktadır (Timurturkhan & Demez, 2018, ss. 446-447). Modern dönemde iktidar odağı olan bedenler; bireylerin bilinçli tercihine bağlı değildir, iktidar ilişkilerinin ürünüdür (Turner, 2019).

Bedenin gündelik yaşam pratiklerinde bu denli görünür olması tüketim ile arasındaki ilişkiyi oldukça kuvvetlendirmiştir. Günümüzde beden; sağlık, perhiz, gençlik söylemi, bedene yönelik bakımlar ve fedakâr uygulamalar (Baudrillard, 2016, s. 163), tarafından kuşatılmış ve tüketim odaklı bir nesne haline almıştır. Kültür endüstrisi tarafından üretilen kültürel ürünlerin çoğu beden üzerinde görünürlük kazanmakta (Ertan, 2017, s. 80), söz konusu bu ürünlerin tüketimiyle bireyler bedenleri üzerinde değişiklik yaparak kimi zaman bireysel kimlik inşa etmekte, kimi zaman aidiyet duygusu geliştirmekte kimi zaman da bu yolla kendilerini sınıfsal olarak konumlandırmaktadırlar.

Featherstone ve Wernick (1995, s. 231), tüketim kültüründe sürekli genç kalmayı başaran yaşlılardan, yaşlılığın belirtilerinden tüketim pratikleri ile kaçmaya çalışan bir yaşlılık kurgusundan bahsetmekte ve sosyal yaşamdan dışlanmış ve yalnızlaşmış bir yaşlılık algısına da dikkat çekmektedir. Bu anlayışa göre yaşlılık, reddedilmesi ya da ertelenmesi gereken bir kavramdır çünkü yaşlılık, iktidar kaybı ile ilişkilendirilmektedir ve bireyler yaşantılarında bu iktidar kaybı ile yüzleşmek zorunda kalmaktadır (Demez, 2018, s. 97). Bu bağlamda kozmetik cerrahi müdahaleleri, yaşlanma sürecinin ve işaretlerinin maskelenmesi, daha genç ve yaşsız bir yüzün, bedeninin ve benliğinin inşası için kritik bir öneme sahiptir (Featherstone, 2010).

Yaşlanmanın toplumsal olarak kabul görmemesi bireylerin bedenlerini gençleştirme çabasına girmelerine yol açmaktadır. Bu çabalar spor yapmak, diyet, sağlıklı beslenme alışkanlıkları, bakım ve medikal estetik gibi tüketimle ilişkili pratikler olmaktadır. Genç görünmek yüceltilirken yaşlanan bedenler, özellikle de erkeklere göre bedenleşme deneyimleri estetik kodlarla organize edilen kadınlar, yaşlanma karşıtı uygulamalar ve estetik yöntemlerle ekonomik süreçlerde tüketen konumunda yer almaktadırlar.

Estetiği Kadın Bedeniyle Düşünmek

Kadın bedeni, tarih boyunca patriyarkanın, tahakküm ve denetim mekanizmalarının odağına yerleştirilmiş ve kadın bedeninin toplumsal kurguları kimi zaman onları ana, namus simgesi olarak, kimi zaman da pis ve günahkâr olarak tanımlamıştır (Savran, 2018). Bu toplumsal kurgular modernizm öncesi ve sonrasında da değişmemiş ve çok katmanlı bir biçimde varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Baskı ve denetim mekanizmalarının en görünür olduğu yer kadın bedeni olmuş; din, ahlak ve yasalar tarafından tahakküm altına alınan beden, nesneleştirilmiş ve denetim altına alınması kolaylaşmıştır (Saygılıgil, n.d.).

Kadın ve erkeklerin gündelik yaşam pratikleri farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmanın temelinde, toplumsal hayatta kültürel olarak belirlenmiş olan toplumsal cinsiyet rolleri bulunmaktadır (Varışlı & Kurdoğlu, 2024). Birçok beden çalışması bu nedenle toplumsal cinsiyete birincil önem atfetmiştir (Casanova & Jafar, 2016, s. 139). Kozmetik sektörü, yaşlanma karşıtı uygulamalar gibi tüketim pratikleri ile yaşlanmayan, hep genç ve sağlıklı kalan beden düşüncesinin temelinde kadınlar vardır (Casanova & Jafar, 2016). Dolayısıyla, tüketim kültürü içinde beden, toplumsal cinsiyet temelinde yükselen güzellik ve estetiğe ilişkin söylemler tarafından çevrelenmiş, bu söylemlerin hedefi de ağırlıklı olarak kadın bedeni olmuştur (Featherstone, 2010; Joy & Venkatesh, 1994). Bu söylemsel alan, kadın bedenini salt hedef haline getirmekle kalmamakta, aynı zamanda kadına ait bedeni, daha kırılabilir, kontrole ve denetime daha açık bir konuma yerleştirmektedir. Özdemir (2015), 18 - 24 yaş aralığındaki İngiliz genç kadınlarla yaptığı çalışmada, kadınların, yükselen tarz, güzellik ve çekicilik ideallerine ulaşmak amacıyla, bitmeyen bir biçimde kıyafet ve makyaj malzemesi aldıklarını ve bedenlerini herhangi bir bölümünün kozmetik cerrahiye ihtiyaç duyduğunu düşüncüklerini ortaya koymaktadırlar.

Kadınların bedenlerine yönelik güzellik ve estetik gibi uygulamalara başvurmaları feminist düşünürler tarafından tartışılmaktadır. Bazı feminist düşünürler, estetik uygulamaların Batı kültürünün olumsuz etkisi olduğunu ve estetik müdahalenin feminist tutumla çeliştiğini savunarak karşı çıkmışlardır (Tong & Fernandes Botts, 2021, s. 362). Estetik uygulamaların kişilerin kendilerini denetlemelerine ve kadın bedeninin sömürgeleştirilmesine yol açtığına dikkat çeken Tong ve Fernandes Botts (2021), estetiğin kişinin beden kontrolü ile ilişkili olmadığını; âdeta bedeni ele geçiren bir eylem olduğunu savunmaktadır. Amerika'daki kadınların güzellik sistemleri ile ilgili tartışmalar yürüten Sandra Lee Bartky bu denetim mekanizmasını şöyle özetlemektedir:

Kadınların artık iffetli ve sade olmaları, eylem alanlarını evle kısıtlamaları veya hatta kadınlık kaderlerini uygun şekilde annelikle gerçekleştirmeleri gerekmiyor. Normatif kadınlık (yani iyi kadın olmanın kuralları), kadınların bedenlerine giderek daha fazla odaklanmaya başlıyor - görevlerine ve yükümlülüklerine veya hatta çocuk doğurma yetilerine değil, cinselliğine, daha kesin olarak varsayılan heteroseksüelliğine ve görünüşüne...Fondöteni bozulmuş mu veya rimeli akmış mı diye günde beş altı defa makyajını kontrol eden, rüzgarın veya yağmurun yapılı saçını mahvetmesinden endişelenen, çoraplarının bileklerine düşüp düşmediğine sık sık bakan veya kendini şişman hissettiğinden yediği her şeyi yakın takibe alan kadın, hiç kuşkusuz Panoptikon mahkumu kadar kendi kendini denetim altında tutan bir özne, kendini

hiç durmadan denetlemeye bağı bir benlik haline gelmiştir. Bu kendi kendini denetleme ataerkiye itaatın bir biçimidir (Sandra Lee Bartky, 1990, s. 81, aktaran Tong & Fernandes Botts, 2021, s. 363).

Estetiği bedensel iradenin kullanımı olarak gören çoğu akademisyen bile bu seçimin cinsiyetlere göre belirli sınırlamalar barındırdığını, bireylerin seçimlerinde tamamen özgür irade ile hareket etmediklerini belirtmiş ve bedenine yönelik estetik operasyonlar ya da radikal cerrahi operasyon geçiren kadınların, kimi zaman bağımlı veya başarısız kadınlar olarak görülebildiklerini vurgulamıştır (Casanova & Jafar, 2016, ss. 144 - 145).

Toplumsal cinsiyetin bedensel görünümü sürecine odaklanan Butler (2008), bireylerin bedenlerini toplumsal normlar doğrultusunda deneyimlediğini vurgulamaktadır. Kadın bedeni, bu toplumsal normlar ve beklentiler doğrultusunda yani heteronormatif düzenin yeniden inşasına hizmet edecek biçimde şekillendirilmektedir (Butler, 2008). Toplumsal cinsiyetlendirme, cinsiyetin maddeleşmesini üreten normatif ve zorlayıcı bir pratik olmaktadır (Direk, 2014). Butler (2008), toplumsal cinsiyetin söylemsel ve edimsel yollarla kurulduğunu ve bireyin bedensel varlığının, bu normatif yapılar tarafından biçimlendirildiğini ileri sürmektedir. Bireyler, bir dizi sosyal ve kültürel uygulama ya da edimler aracılığıyla erkek ya da kadın haline gelmektedir (Casanova & Jafar, 2016). Bu bağlamda kadın bedeni, disiplin mekanizmaları tarafından şekillendirilmektedir ve söylemsel olarak oluşturulan iktidar ilişkilerinin merkezi konumundadır. Özetle; bedeni düşünmek, iktidar ilişkilerini; kadın bedenini düşünmek ise ataerkil yapı, heteronormatif düzeni düşünmeyi zorunlu kılmaktadır (Foucault, 2000; Butler, 2008).

Bedene, özellikle kadın bedenine, ataerkil denetime ve güzellik uygulamaları ile tüketime yönelik bu tartışmalar çerçevesinde bu çalışma, sağlık ve güzellik sektöründe çalışan kadınların, başka bir deyişle bu sektörün uygulayıcıları ve elçileri olan kadınların, estetik, yaşlanma karşıtı bakım ve uygulama deneyimlerine odaklanmaktadır. Sağlık ve güzellik sektöründe çalışan kadınların, estetik ve güzellik uygulamalarına kendilerinin de başvurması, araştırmaya ikili bir perspektif sunması açısından önemlidir.

II. YÖNTEM

Bu araştırma, katılımcı kadınların yaşlanma karşıtı estetik ve bakım uygulamalarına ilişkin deneyimleri üzerine odaklandığından, derinlikli bilgi edinme ve esnek bir araştırma imkânı sunan nitel araştırma yöntemini benimsemektedir. Nitel araştırmalar toplumsal gerçekliğe bireylerin gözünden bakmak ve derinlemesine bir anlayış geliştirmek için kullanılan esnek bir araştırma yöntemidir (Kümbetoğlu, 2021; Neuman, 2022). Dolayısıyla, çalışan kadınların estetik, güzellik ve bakım deneyimlerine dair görüşlerini öğrenmek ve bu görüşlerin, toplumsal olarak daha geniş anlamlarla bağlantısını kurmak üzere bu yöntem tercih edilmiştir. Bu araştırma yöntemi sayesinde bireylerin kendi perspektiflerinin farkına varabilmesi mümkün olabilmektedir. Nitel araştırma yöntemi, özellikle erişilebilir verilerin kısıtlı olduğu alanlarda araştırma yapanların ilgisini çeken, derinlikli konuları kapsayan ve nicel araştırmalardan farklı olarak araştırılan konuya ve görüşmecilere daha yakın bir perspektif sunarak daha odaklı bilgiye erişimi mümkün kılan bir araştırma imkânı sunmaktadır (Charmaz, 2006, s. 3).

Katılımcıların deneyim ve davranışlarını detaylı olarak inceleyebilmek için yarı yapılandırılmış soru rehberi eşliğinde derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş ve gözlem notları kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme, nitel araştırmalarda bir veri toplama tekniğidir ve görüşmecilere açık uçlu sorular sorulmasını, cevaplarının dinlenmesi ve kaydedilmesine olanak tanımaktadır (Kümbetoğlu, 2021, s. 75). Az sayıda kişi ile detaylı bilgiye erişilmek istendiğinde, araştırma sorusuna ilişkin yüzeysel bilgiden çok kişilerin düşüncelerinin, fikirlerinin ve bakış açılarının merak edildiği araştırmalarda sosyal gerçekliği kavrayabilmek ve yorumlayabilmek için tercih edilmektedir (Kümbetoğlu, 2021).

Araştırmada amaçlı örneklem seçimi tercih edilmiştir (Kümbetoğlu, 2021, s. 97). Amaçlı örneklem tercih edilmesinin nedeni örneklemin estetik, yaşlanma karşıtı bakım ve uygulama deneyimi geçirmiş olan kadınları kapsamasıdır. Kartopu tekniği ile erişilen kaynak kişiler vasıtasıyla ulaşılan görüşmeciler, sağlık ve güzellik sektöründe çalışmaktadır.

Araştırmacının sosyal çevresinden amaçlı örneklem biçimlerinden kartopu tekniği ile ulaşılan 9 kadınla yarı yapılandırılmış soru rehberi eşliğinde Nisan 2025'te görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca araştırmacı, bir görüşülen (Gönül, 35) ile görüşme yapmak için gittiği estetik merkezini gözlemlene fırsatı bulmuştur. Oluşturulan gözlem notları estetik merkezinin görünümü ve katılımcıların deneyimlerine benzer deneyimleri araştırmacının da yaşaması nedeniyle önemli detaylar barındırmaktadır.

İlk görüşülen ile güzellik merkezine randevu alınarak gidilmiştir. Daha sonra görüşülen kişinin önerdiği kişilere ulaşılmıştır. Görüşmecilerin uygun gördükleri ve rahat hissettikleri mekanlarda, çoğunlukla kendi ofislerinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Böylelikle gözlem yapma imkânı da bulunmuştur. Görüşmecilere araştırma kapsamı hakkında bilgi verilmiş, bilgilendirilmiş rıza beyanı okutulmuş, imzalı onamları alınarak ses kaydı alınmıştır. Ses kayıtları deşifre edilmiş, veriler okunmuş ve ön kodlamalar gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın veri analizinde tematik analiz kullanılmıştır. Tematik analiz, verilerde tekrar eden anlamlı temaların belirlenmesini sağlayan nitel analiz yöntemidir (Yıldırım & Şimşek, 2021). İçerik analizinden farklı olarak tematik analiz, örtük anlamlara ve söylemlere de odaklanmaktadır (Kümbetoğlu, 2021). Görüşmelerden elde edilen veriler sektörel gözetim, yaşlanma karşıtlığı, sağlık ve güzellik söylemleri, estetik işlemler, toplumsal cinsiyet ve tüketim temaları doğrultusunda kodlanmış ve katılımcıların kimliklerinin gizliliği bağlamında, her katılımcıya rumuz atanarak anonimleşmeleri sağlanmıştır.

Katılımcıların özellikleri Tablo 1’de paylaşılacakla birlikte, araştırma kapsamında görüşülen kadınların en genci 25 yaşındaki, Sağlık Lisesi mezunu İlayda, en yaşlısı ise 48 yaşındaki güzellik uzmanı Merve’ydi. Güzellik uzmanı olarak çalışan kadınlar genellikle lise mezunuydu. Mesleğe girişleri genellikle istihdam olanağı ile ilişkilidir. Örneğin kalıcı makyaj uzmanı ve estetsiyen Zeynep (40), ticaret lisesi mezunu olduğunu, mesleğini yapmadığını ve her zaman güzellik sektörüne ilgi duyduğunu belirtmiştir. Ticaret lisesi mezunu olmasına rağmen “sanki kız meslek lisesinin eğitimlerini almış gibiyim” diyerek meslek liselerindeki bölümlerin toplumsal cinsiyete dayalı olarak ayrıldığı vurgusunu yapmaktadır. Görüşülenler arasında sağlık ve güzellik sektöründe çalışan iki diş hekimi ve kentte ünlü olan bir estetik doktoru da bulunmaktadır.

Yaş, eğitim, medeni durum ve meslekten bağımsız olarak görüşülen 7 kadın, botoks yaptırdıklarını söylemişlerdir. Görüşme yapılan 9 kadından 6’sı üniversiteden mezunu olduklarını belirtmişlerdir. En fazla yapılan uygulamalar ise botoks ve dolgudur. Görüşülen kadınların hepsi 18 yaşından itibaren estetik veya bakım yaptırdıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 1. Katılımcıların listesi ve demografik özellikleri

<i>Katılımcılar*</i>	<i>Yaş</i>	<i>Medeni Durum</i>	<i>Meslek</i>	<i>Öğrenim Durumu</i>	<i>Bakım ve Uygulama Türü</i>
Zeynep	40	Evli	Kalıcı Makyaj Uzmanı / Estetsiyen	Ticaret Lisesi Mezunu	Botoks, Dolgu, Meme Protezi, Meme Dikleştirme
Emine	47	Evli	Diş Hekimi	Lisans Mezunu	Botoks, Mezoterapi, Biyolojik Lifting
Banu	35	Evli	Diş Hekimi	Lisans Mezunu	Botoks, Dudak Dolgusu, Göz Kapağı Estetiği
Selin	29	Bekar	Pilates Eğitmeni	Lisans Mezunu (Tarih)	Botoks, Göz Altı Işık Dolgusu
Gönül	35	Evli	Medikal Estetik Doktoru	Yüksek Lisans Mezunu	Botoks, Dudak Dolgusu
Ecrin	26	Bekar	Medikal Estetik Hemşiresi	Ön Lisans Mezunu	Botoks ve Dudak Dolgusu
İlayda	25	Evli	Güzellik Uzmanı	Sağlık Meslek Lisesi Mezunu	Dudak Dolgusu, Cilt Gençleştirme, Dermapen
Merve	48	Bekar	Güzellik Uzmanı, Yönetici	Lise Mezunu	Cilt Gençleştirme
Eda	27	Bekar	Sigortacı	Lisans Mezunu (Sağlık Yönetimi)	Çene Dolgusu, Botoks

*Takma isim kullanılmıştır.

Araştırmanın Kısıtlamaları ve Etik

Kartopu örnekleme ile ulaşılan kadınlar genellikle araştırmacının sosyal çevresinden kişiler olacağı için farklı sosyal çevrelerden kaynak kişiler bulunmasına özen gösterilmiştir. Örneğin ilk görüşülen kişinin önerdiği kişilere erişilmiştir. Böylelikle sosyal çevre dışına çıkılarak bu kısıtlama giderilmiştir.

Görüşmeciler sosyal normlar ve beklentiler nedeniyle deneyimlerini sansürleyebilmekte veya farklı aktarabilmektedirler. Araştırmacı bu durumun farkında olarak çok gizli bilgiler içeren sorular sormamıştır. Katılımcıların deneyimleri zaten günlük hayatta da görünür olduğu için görüşmelerde derinlemesine deneyim aktarımı olmuştur. Araştırmanın güvenilirliğini artırmak için üniversitenin Etik Kurulu’ndan onay alınmıştır. Görüşmecilerin kendilerini rahat hissedebilecekleri ortamlarda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamının detaylarının aktarılması, araştırmacı ile güven ilişkisinin kurulması, görüşmeci gizliliği/anonimliği, takma adlar ile adlandırılmaları ve verilerin şifrelenerek güvenli ortamda saklanması gibi önlemlerle bu sınırlamaların önüne geçilmiştir.

Gözlem Süreci ve Mekânsal Görünüm

Düzce'deki en popüler medikal estetik merkezlerinden birinden içeriye pembe galoşlarla girdim. Salonda pembe ve beyaz renkler tercih edilen mobilyalar beni karşıladı, dekor olarak ise palmye ağaçları vardı. İçeri girdiğimde, randevu aldığım doktor ile görüşme yapmak üzere çalışanlar tarafından bekleme alanına yönlendirildim. Merkeze gelen kişilerin danışma ve karşılama masasının yanında tek ya da ayrı oturabileceği rahat koltuklar bulunuyor. Orta sehpa da ise estetik ve güzellikle ilişkili dergiler bulunuyor ve bekleyenlerin önünde çay, kahve, atıştırmalıklar görülüyor. Bana da bir şey isteyip istemediğim hizmet görevlisi olduğunu anladığım kadın çalışan tarafından soruldu. Bütün bu görüntüyle merkezi, âdeta lüks özel hastanelere benzettim, kendimi özel hissettim ve insanların da özel hissettiğini düşündüm.

Bu gözlemler araştırmacılarından birinin, estetik merkezinin mekânsal yapısına, araştırma ortamı ile etkileşimine dair önemli bir ön izlenim sunmuştur. Araştırmacının mekânsal deneyimleri, yapılan derinlemesine görüşmelerin bağlamını kavramada destekleyici bir rol üstlenmiştir. Ayrıca bulguların yorumlanması sürecine de katkı sağlamıştır.

III. BULGULAR

Sektörel Gözetim

Estetik ve güzellik sektöründe çalışan katılımcılar, bu alanda hizmet verdikleri ve dolayısıyla sürekli göz önünde oldukları için dış görünüşlerine dikkat etmek zorunda kaldıklarını belirtmektedirler. Merkeze gelenlerin kendilerini "süzdüğünü", kendilerine yaptırıkları bakım ve uygulamalar hakkında çok soru aldıklarını söylemişlerdir. Güzellik merkezinde çalışan katılımcılardan medikal estetik doktoru Gönül (35), kendisinin de yaptırdığı dudak dolgusuyla ilgili olarak şu yanıtı vermiştir:

Mesleki sebeplerden diyelim (gülüyor). Benim de ince dudaklarım vardı hani bir tık daha görünür olabilir diye düşündüm. Ama şart mıydı, değildi aslında (gülüyor). Bize her gelen hasta [bize] bakıyor, belki de onun da etkisi olmuştur. Hocam sizde var mı sizde var mı diyorlar. Ondan da belki yaptırmış olabilirim. ... Sürekli göz önünde olduğum için ben de dış görünüşüme dikkat etmek zorundayım. Kıyafetime dikkat etmek zorundayım mesela bir markete bile giderken, çünkü artık insanlar tanıyorlar. Tanıdıkları için de olup olmayacak kıyafetlerle gidemiyorsunuz. Eskiden mesela o konularda biraz daha rahattım eşofmanı çek git mesela ama şimdi birazcık daha dikkat etmek zorundayız. (Gönül, 35, Medikal Estetik Doktoru)

Sürekli müşterilerin gözü önünde oldukları için benzer baskıyı deneyimlediklerini söyleyen estetik hemşiresi Ecrin (26) ve güzellik uzmanı Merve (48) de bu durumu şöyle ifade etmektedir:

Hani böyle bir yere gelirken falan daha böyle göz önünde olan kişileri seçerler. Burada da çalışırken mesela hani şimdi şey olmasın daha güzel gelen kişileri seçiyoruz biz, insanlar sürekli geldiği için. Burada da gelen kişiler sürekli mesela yüzünde dikkat çeken neresi var dudak mesela dolgu yaptırmışsın oraya bakarlar. Sende dudak dolgusu mu var nasıl yaptırdın, kime yaptırdın gibi. ...Bi de buradaki insanlar sizi çok izliyor. Gelip otururlar ve sadece sizi izlerler. (Ecrin, 26, Medikal Estetik Hemşiresi)

Bu işte olan herkesin güzel görünmesi, bakımlı görünmesi gerekir. Biz burayı temsil ediyoruz bi kere. Bu bizim işimiz. ...Burası güzellik merkezi, dış görünüşün, kıyafetin, oturuşun, kalkışın, ayağına giydiğin ayakkabı bile çok değerli. Onlara çok önem vermek gerekiyor. (Merve, 48, Güzellik Uzmanı)

Katılımcıların söylediklerine benzer bir gözetimi araştırmacılarından biri olarak ben de estetik merkezinin hem bekleme odasında hem de görüşme sırasında yaşadım. Bekleme alanında oturduğum sırada danışma ve karşılama masasında bakımlı, giyim kuşamına önem gösteren, estetik yaptırmış üç çalışan kadın bulunduğunu gözlemlerdim. Hepsi güler yüzlüydü, gelen kişilerin sorularına cevap verirken ve randevularını takip ederken karşı koltukta randevu sırası bekleyen kadınlarla birlikte beni incelediklerini fark ettim. Ara ara incelendiğimi ve gözlerini kaçırdıklarını fark ettim. Daha sonra görüşme için doktorun odasına gittim. Görüşme bittikten sonra ses kaydını kapattım ve doktor bana gülerek "gel sana da üst dudak dolgusu yapalım" dedi.

Estetik ve güzellik merkezlerinde çalışan katılımcıların meslekleri gereği sürekli göz önünde olmaları, merkeze gelenlerle yüz yüze irtibat halinde olmaları, çalıştıkları yeri temsil etmeleri, çalışanların göze hitap edenler arasından seçilmesi kimi zaman kendilerine yaptıkları bakım ve uygulamalar üzerinden reklam yüzü olmaları gibi sebeplerle gözetim altında oldukları ifade edilmektedir. Bütün bunlar özellikle estetik ve güzellik merkezlerinde çalışan kadınların bedenlerinin nesneleşmesini, tüketim ilişkilerini ve Foucault'nun Panoptikon kavramsallaştırılmasını hatırlatmaktadır. Bakışın nesnesi olan kadınlar gözetlenmeye bile gözetlendiklerini düşündükleri için bedenlerine, giyim ve kuşamlarına dikkat etmek zorunda hissetmektedirler. Ancak kadınları güzellik ve estetik uygulamalarına yönlendiren sadece göz önünde olmak değil; toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili olan beğenilme motivasyonu ve aynı zamanda yaşlanmaya karşı duydukları endişelerdir.

Yaşının İyisi Olmak

Araştırma kapsamında görüşülen sektör uzmanları güzellik uygulamalarına başvurma gerekçelerini genellikle yaşlanma sürecinde "yaşının iyisi olmak" ya da psikolojik olarak iyi hissetmekle ilişkilendirmektedirler. Örneğin, kalıcı makyaj uzmanı ve estetisyen olan Zeynep (40), yaş alıyor olmanın gerçekliğini kabul ederken, içinde bulunduğu yaşın en iyi versiyonunu deneyimlemek istediğinin altını

çizerken, yaşlılığa üzüldüğünü belirten Emine (47), yaşlanan bedene yönelik korkusunu şöyle ifade etmektedir:

Hani eskiden bizim hayran kaldığımız işte bir Nicole Kidman işte çok güzeldi ben ona hayran kalırdım ama hani o bile yaşıyor. Bi sürü botoks yaptırmış yüzünü gerdirmiş falan ama yine bir yaşlılık emareleri var...Yaşlılık aslında beni korkutuyor. Kimse önüne geçemiyor bu yüzden beni korkutuyor ama yapacak bir şey yok. ...O yaşlı görüntü beni korkutuyor, maalesef. (Emine, 47, Diş Hekimi)

Yaşlılığı ve yaşlanan bedenleri medikal estetik merkezine gelen hastaları üzerinden değerlendiren Gönül (35) de, diğer katılımcılar gibi "yaşının iyisi olmak" vurgusunu yapmakta ve yaşlanmanın sorumluluğunun bireylerin kendisinde olduğunu ifade etmektedir:

Yaşlı bireyler mesela... şöyle bir örnek vereyim kırk beş yaşında bir hastamız geliyor bakıyorsun gerçekten yaşını göstermiyor aa ne kadar güzel bakmışsınız cildinize diyoruz neden çünkü günlük cilt bakım rutinlerini aksatmamış nemlendirici kremlerini, güneş kremlerini sürmüş o yüzden yaşından genç görünüyor. Ama bazen kırk beş yaşında birisi geliyor ama bakıyorsun o kadar yaşlı görünüyor ki altmış yaş olarak düşünüyorsun hani. Neden çünkü hiçbir şeye özenmemiş dikkat etmemiş giyimine, kuşamına da dikkat etmemiş mesela çok büyük bir fark var arada. O yüzden yaşının iyisi olmak önemli. Yani botoks gibi uygulamalar biraz daha yaşının iyisi olarak gösteriyor insanı. (Gönül, 35, Medikal Estetik Doktoru)

Güzellik uzmanı İlayda (25) da güzellik merkezine gelen kişiler üzerinden fiziksel görünümle ilgili yaşlılık betimlemesi yapmış ve gelen kişilerin "iyileşmeye" geldiklerini belirterek bakım ve uygulamaların psikolojik etkisinin altını çizmektedir:

...Biz burada evet bir tek görüntüye önem veriyoruz ama bize buraya gelenler daha çok psikolojik olarak da iyileşmeye geliyorlar. Şimdi yaşlılık deyince kırk elli yaş aralığı oluyor. Bedeni de çökmüş oluyor haliyle kendini de kötü hissediyor, depresyona giriyor işte. (İlayda, 25, Güzellik Uzmanı)

Medikal estetik merkezinde çalışmaya başlamadan önce yoğun bakım hemşiresi olan ve yıllarca yaşlı bireylere bakım veren Ecrin (26), yaşlılığı ve yaşlanan bedenleri düşündüğünde yoğun bakım ve estetik merkezi deneyimlerini şöyle aktarmaktadır:

...Yaşlılık deyince direk benim aklıma muhtaç olmak geliyor yani. Kendi saçını bile tarayamayan, yemek bile yiyemeyen hastalar vardı yoğun bakımda. O yüzden aklıma direk onlar geliyor. Başka birine sorsanız başka bir şey söyler. İşte der ki kırışıklıkları olan insanlar derler. Estetik merkezine gelen yaşlılar yaşlı değil (gülüyor), yaşlanmamaya çalışan kişiler geliyor. ...aslında çok bir şeye de ihtiyacı yok ama geliyor mesela botoks yaptırıyor, dudak dolgusu yaptırıyor. (Ecrin, 26, Medikal Estetik Hemşiresi)

Katılımcıların hepsi "yaşlılığı ve yaşlanan bedenleri düşündüğünüzde aklınıza ilk ne geliyor?" sorusunu meslekleri ile ilişkilendirerek cevaplamışlardır. Pilates eğitmeni Selin (29) için yaşlılık "kambur duruş" ve "postür bozukluğu" iken güzellik uzmanı İlayda (25) için görüntü olarak "mutsuz, fazla lekeli, kırışmış" olarak tanımlanmaktadır.

Kendileri de benzer deneyimler yaşamalarına rağmen estetik ve güzellik merkezinde çalışan kadınlar yaşlılığı kendileri üzerinden değil de genelde merkeze gelen kişilerin deneyimleri üzerinden ifade etmektedir. Yaşlılığın izlerini taşımanın nedeninin cilt bakım rutinlerini düzenli yapmamak ve güneş kremlerini kullanmamak ile ilişkili olduğunu belirten kimi katılımcılar, yaşlanmanın sorumluluğunun aslında bireylerin kendisinde olduğunu savunmaktadır. Kimi katılımcılar da yaşlılıktan korktuklarını dile getirmekte, yaşlanmak istemediklerini ve bu nedenle düzenli beslenme, spor gibi sağlıklı yaşam pratikleri geliştirerek, yaşlanmayı geciktirmeye ve "yaşının iyisi" olmaya çalıştıklarını ifade etmektedirler.

Sağlığa Karşı Güzellik

Estetik işlemlerin çok sık tekrarlanmasını eleştiren Zeynep (40), çok sık yapılan müdahalelerin artık "kendinin normal halini hiç görememeye" sebep olduğunu ifade etmektedir. Estetik işlemlerden sonra kadınların "Avrupai bir yüze" sahip olduğunu söyleyen Zeynep, güzelliğin kültürlerarası ideal tipine vurgu yapmaktadır. Ancak bu estetik müdahaleler ve işlemlerin etkisi azalmaya başlayınca kendilerini kötü hissedene kadınlar bu işlemleri sürekli yaptırmak istemektedir.

Sektör uzmanlarına "sağlık ve güzellik sizin için ne ifade ediyor?" ve "sizce ikisi aynı anlama gelecek şekilde kullanılabilir mi?" soruları sorulduğunda sağlıklı yaşama vurgu yapmakla birlikte güzellik öne çıkmaktadır. Örneğin sağlığına "dış etkenler" anlamında dikkat ettiğini belirten Zeynep (40), doğal beslendiğini, ara ara tahlillerini yaptırdığını ve doktor arkadaşının tavsiyesiyle kolajen, biotin gibi vitamin takviyelerine başladığını ifade etmiştir. Ancak Zeynep için güzellik ağır basmaktadır:

Kesinlikle [ikisi aynı anlama gelecek şekilde kullanılabilir]. Ama sağlıktan önce güzellik. Ben biraz herhalde takıntılı bir insanım. Evet tabii ki önce sağlık olmalı. ...Sağlığın yoksa hiçbir şeyin yok yani. Güzelliğin de yok hiçbir şeyin de yok. Sağlıklı bir cilde sahip değilsen istediğin kadar fondötenle kapat yani. ...Önce sağlık aslında. ...Yani sağlık ve güzellik kesinlikle ilintili bir şey. Sağlıklıysan zaten güzel görürsün. (Zeynep, 40, Kalıcı Makyaj Uzmanı / Estetisyen)

Diş hekimi olan Emine (47) ise sağlık ve güzelliğin aynı şey olmadığını ifade ederek, sağlık ve güzelliği kişisel hijyen ile ilişkili olarak şöyle tanımlamaktadır:

Güzellik şey ne bileyim işte hani bence insanın ilk görüşte kafanda bir fikir oluşur ya işte bu güzel bu çirkin gibi ihh kafanda bir şey vardır ona uyuyorsa güzel diyebilirim. Bi kere güzel bir gülüş olması lazım şimdi diş hekimi de olduğumuz için sağlıklı bir ağız olması lazım. ... Ondan sonra temizlik önemli. Giydiği kıyafetlerin temizliği, saçının temizliği yağlı bir saç olursa ne kadar güzel olursa olsun benim gözüme güzel gözükmez. Hijyen çok önemli bir kere. Yani çok kilolu olmaması ya biraz kilo da şey olabilir hani kendine

acaba bakmıyor mu gibi düşünürüm. ...Yani sağlık ve güzellik kişinin kişisel hijyeni ile bağlantılı bence. (Emine, 47, Diş Hekimi)

Sağlığı bütünsel, güzelliği ise parçalı olarak değerlendiren Banu (35), güzelliğin “orantılı yüz ve vücut hatları”na bağlı olduğunu dile getirmektedir:

...Sağlık bütün evet ama güzellik olunca hani parça parça olabiliyor. Yani tabii bir kadına baktığında aurası vs. giyimi, kuşamı yine bi bütün olarak güzel gelebilir ama yani değerlendirme açısından bence güzel olmak daha orantılı yüz ve vücut hatlarına sahip olmak demek. ...abartısız olanlardan bahsediyorum aşırı dolgun dudaklar, minicik burun, burun deliklerinin böyle aşırı derecede görünmesi gibi değil ama biraz ne bileyim hafif çekik bir göz, küçük bir burun, hafif dolgun bir dudak, elmacık kemiklerin belirgin olması benim hoşuma gidiyor. (Banu, 35, Diş Hekimi)

Araştırmacı olarak görüşme için kadın doktorun odasına girdiğimde dikkatimi çeken ilk unsurlar, her yerde hâkim olan pembe ve beyaz renkler, ışıktandırılmalı bir ayna ve sedye oldu. Bu düzenlemeler, bir yanda sedye ile ayrılmış bir bölüm bir yanda da pembe mobilyaların ve ışıktandırmanın varlığı bende de katılımcıların ifadelerine benzer biçimde sağlık ve güzelliğin bir arada bulunduğu çağrışımını uyandırdı. Oda adeta sağlık ve güzellik temalarının keşişimini somutlaştırmaktaydı.

“Güzellik deyince de aklıma simetri geliyor” diyen Selin (29) ise benzer şekilde sağlığı beden ve ruh sağlığı olarak bir bütün olarak ele almaktan yana olduğunu söylemektedir. Aurası ve enerjisi olmadan kişilerin sağlıklı da olsa güzel gelmeyeceğini savunan Gönül (35) ise ruhsal durumun sağlık ve güzellikten de önemli olduğunu vurgulamaktadır. Kişinin güzelliğini gösterenin ise “ruhsal durumu, enerjisi, bize yansıttığı havası” olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre bazı insanlar “kaşları güzel değil gözleri güzel değildir” ama aurası, enerjisi ve özgüveni sayesinde güzel görünmektedir. Ecrin (26) de mesleği gereği sağlığı, ruhen hem de tubben vücut sağlığı olarak ifade etmiştir. Medikal estetik merkezine gelen kişilerin sadece güzelliklerini önceliklendirdiklerinde kötü sonuçlarla karşılaştıklarına yakından tanıklık ettiği için sağlığın önemini şöyle vurgulamaktadır:

Ben insanların düşündüğü [yapmak istedikleri] şeylerin [kötü] sonuçlarını çok gördüm hastanelerde. Dolgudan enfeksiyon olan, sahte botokstan kaşları gözü yamulan, hastanelere acillere gelen, alerjisi olan insanlar gördüm. Genelde güzellik sağlığın önüne geçmez bende çünkü en kötüsünü gördüm. Başına gelmediğinde, görmediğinde diyorsun ki bir şey olmaz. Sonra geliyorlar böyle ağızları, yüzleri kaymış. Bizim kliniğe de geliyor sahte botoks kullanmış, göz kapağı düşmüş böyle gözünü açamıyor. Yapacak hiçbir şey yok. Altı ay botoks geçene kadar öyle kalmak zorunda o. Araştırmadan el altı, daha az para vereyim hani daha ucuz olsun diye gidiyorlar. Sonra bize geliyorlar. (Ecrin, 26, Medikal Estetik Hemşiresi)

Gözlem sırasında araştırmacı olarak dikkatimi çeken uygulamalardan biri de estetik işlemler öncesinde başvuranlara onam formu imzalatılmasıdır. Çalışanların bazı başvuranlara formlar uzatarak işlemler hakkında detaylı bilgi verdikleri ve imza aldıkları görülmüştür. Bu uygulama, Ecrin’ (26) in ifadeleri ile birleştirildiğinde sadece yasal bir zorunluluğun yerine getirilmesini değil, aynı zamanda estetik uygulamaların olası olumsuz sonuçlarının sorumluluğunun bireylere yüklenmesi anlamına gelmektedir.

Katılımcıların tanıklıkları, sağlığa vurgu yapsa da güzellik ve medikal estetik merkezleri arasında en sağlıklı ve en doğru uygulamaları kendilerinin yaptıklarına dair bir yarış, alan mücadelesi hakimdir. İlayda (Güzellik Uzmanı, 25) görüşme sırasında sık sık doktorların da güzellik merkezine gelip bakım yaptırdıklarını ifade ederek, güzellik merkezindeki uygulamaların sağlıklı olduğu vurgusunu yapmıştır.

Minimal Dokunuşlar

Katılımcılar genellikle en görünür yer olan yüzlerine estetik işlemler, bakım ve uygulamalar gerçekleştirmişlerdir. En çok tercih ettikleri uygulamalar botoks ve dudak dolgusu işlemleridir. Bazı görüşülenler “masseter botoksu¹” tercih etme nedenlerinin diş sıkma problemi olduğunu belirtirken bazıları ise çene görünümünü değiştirdiği için de masseter botoks yaptırdıklarını ifade etmişlerdir. Çoğu katılımcı büyük değişiklikler olarak gördükleri cerrahi operasyonlara karşı olduğunu belirtmiştir. Medikal estetik uygulamalarında ise özellikle “minimal” vurgusu yapmışlardır. Kendi deneyimlerini bir değişiklik olduğu belli olsun ama çok da abartılı olmasın olarak aktarmışlardır. Örneğin en son dudak dolgusu yaptırdığını söyleyen Zeynep (40) “Çok hafif, böyle hani ben buradayım demeyecek gibi şeyler yapıyorum kendime” demektedir.

İki sağlık çalışanı katılımcı, estetik işlemlere genelde mevsim geçişlerinde, özellikle de yaz aylarında gündelik hayatta daha fazla insanla karşılaştıkları için ihtiyaç duyduklarını söylemektedirler. “Genelde kendimi daha iyi hissettirmek için yaptırıyorum. Bu da benim işte genelde sonbaharda yazdan kışa geçiş zamanlarında kendimle ilgilenme ihtiyacı duyuyorum, her sene böyle oluyor. O zamanlarda değişiklik yapmak istiyorum” diyen Banu (35) bu eğilimi özetlemektedir. Emine (47) ise benzer bir görüşü “sanki hani yazın daha fazla insan görüyormuşuz gibi tatiller falan gezmeler falan vs. yazın o şekilde olmak daha hoşuma gidiyor” diyerek desteklemektedir. Gönül (35) ise mesleğinin yaptırdığı işlemleri etkilediğini belirtmektedir:

Ben bu işin birazcık daha içinde olduğum için abartıdan uzak işlemleri tercih ediyorum, kendimde de o yüzden doğal dokunuşlar seviyorum. Botoksu da hani dediğim gibi yaşlanmayı bir nebze de olsa azaltabilmek için yapılıyor dikkat çekmek için yaptırılan bir uygulama değil. (Gönül, 35)

¹ Masseter botoks, çene kaslarını gevşeterek diş sıkma ve gıcırdatma problemlerinin ortadan kaldırılmasını sağlayan bir tedavi biçimidir. <https://www.medicana.com.tr/masseter-botoks-dis-sikma-nedir-masseter-botoks-nasil-yapilir/blog/23666>

Görüşülenlerin tanıklıkları, hemen fark edilmeyecek, “abartıdan uzak” işlemleri tercih ettiklerini ancak yaşlanmanın etkilerini de kısa zamanda azaltacak uygulamalara eğimli olduklarını göstermektedir. İşlemleri genellikle mevsim geçişlerinde özellikle yaz aylarında daha fazla insanla karşılaşacakları dönemlerde yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Toplumsal Cinsiyetle Şekillenen Beklentiler

Görüşülenlere “Bedeninizle ilgili kararları vermede kendinizi özgür hissediyor musunuz? Hissetmiyorsanız sizi etkileyenlerin ne olduğunu belirtebilir misiniz?” sorusu sorulduğunda genç ve bekar bir sigortacı olan Eda (27), dudak dolgusu yaptırmadan önce erkeklerin estetik yapan kadınları nasıl gördüklerini merak ettiğini, kendi ifadesiyle “erkeklerin kadınlar konusunda daha iyi ve gerçekçi yorum yapabileceğini” düşündüğü için erkek arkadaşlarının görüşüne başvurduğunu şöyle aktarıyor:

İlk başlarda erkeğe seksi geliyor estetik işte dolgun dudaklar, işte çıkık popo... işte göğüs silikonlu falan. ...Birkaç erkek arkadaşımın da böyle bir şey duyduğumda acaba dedim biraz zaman geçtikten sonra bu estetik algısı erkeklerin kafasında hani daha mı doğal kız aramaya başlayacaklar bunu bile düşünmeye başladım aslında. ...erkekler bana öyle dedi açıkçası, yok ya boş ver gerek yok herkeste ördek dudak var, yaptırma daha doğal dedi. ...bir noktadan sonra erkekler de doğallığa yöneliyor, günün sonunda. Görsel olarak o kıızı beğeniyor, onunla belki flört ediyor, tanışıyor, görüşüyor falan ama günün sonunda mesela daha doğal minimalist kızları tercih ediyorlar. (Eda, 27)

Erkekler tarafından beğenilmek, genç kadınları estetik ve güzellik uygulamalarına yönlendiren önemli bir motivasyon olarak görüşülenler tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. Bekar bir medikal estetik hemşiresi olan Ecrin (26) de erkek arkadaşının kendisine “doğal ol daha iyi bence” ve “kendinle daha fazla oynama” gibi söylemlerde bulunduğunu ancak botoks ve dudak dolgusu gibi estetik uygulamaları yaptırdıktan sonra da güzel bulduğunu ifade etmektedir.

Kadınların bedenlerine yönelik müdahalelerde özellikle dudak dolgusu gibi “abartılı” estetik uygulamalarda ve “cerrahi” operasyonlarda eşlerine, erkek arkadaşlarına, flörtlerine ya da ailelerine danışmaları, hatta kimi zaman onlardan onay almaları gerekmektedir. Estetik uygulamalar bireysel özgürlüğe dayansa da toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri bünyesinde barındırmaktadır. Kadınların tanıklıkları, bireysel olarak hangi bakım ve uygulamayı yapacağını kişisel olarak tercih etmekle birlikte, ne kadar ve nasıl yapılacağı noktasında tamamen özgür olmadıklarını göstermektedir. Örneğin yaptırdığı uygulamalarda eşinin fikrini almak zorunda kalan Zeynep (40) “bedeninizle ilgili kararları vermede kendinizi özgür hissediyor musunuz?” sorusuna şöyle cevap vermiştir:

Maalesef hissetmiyorum. Eşim çok karışıyor her şeye. Ama benim dediğim oluyor günün sonunda (gülüyor). Şöyle söyleyeyim yine en son karar benim sonuçta benim bedenim ben karar veriyorum. Tabii ki de kaşımı da saçımı da istediğim renge boyatmada ben özgürüm ama cerrahi olan durumlarda veya işte medikal olan estetiklerde yarı kalıcı da olsa eşimin de fikrini almak durumunda kalıyorum. (Zeynep, 40, Kalıcı Makyaj Uzmanı/Estetisyen)

Çoğu evli katılımcı, kalıcı olan ya da olmayan uygulamalar için eşlerinden onay aldıklarını belirtmişlerdir ancak sonunda yine kendi istediklerini uyguladıklarını dile getirmişlerdir. Kadınlar özellikle cerrahi olan operasyonlarda eşlerine danıştıklarını dile getirmişlerdir. Emine (47), “karışır bana eşim karışabilir” derken Banu (35), “onun da istemediği bir şeyi yaptırmak istemem” demiştir. Bekar kadınlar ise çoğunlukla ailelerinden tepki almaktan ve yaptırdıkları uygulamalar fark edilirse olumsuz eleştirilere maruz kalmaktan çekindiklerini ifade etmişlerdir. Bedeni ile ilgili kararları vermede kendini özgür hissetmeyen Selin (29), olumsuz eleştiri almamak için göz altı ışık dolgusunu gizlemiş ve yüzündeki morlukları gören insanlara “sülük” yaptırdım demiştir:

Hissetmiyorum (kahkaha atıyor). Ailem beni etkiliyor. ...Mesela diş sıkma dedim ya ben bunu yaptırdığımda biliyorum ki ailem tarafından yine estetik yaptırdın şeklinde lanse edilecek. Ya da gerçekten kırışıklıklarından rahatsız oluyorum ama işte kendine niye bu kadar takılıyorsun diye yaftalanacağım. ...Burun estetiğini zaman zaman düşündüğümde çok büyük tepki verecekler diye vazgeçiyorum yani mesela. ...İlk yaptırdığımda dışarıdan birileri morlukları görüp sorunca tepki almamak için sülük yaptırdım dedim. Söylemedim hani o kadar işlem yaptırdığımy yüzüme. Sülük yaptırdım da onun izleri morlukları dedim. Tepki almamak için bi de şey hani güzel değilsin de dışarıdan bir şeyler alıyorsun gibi bir algı oluyor ister istemez. (Selin, 29, Bekar)

Medikal estetik merkezinde doktor ve aynı zamanda yönetici olan Gönül (35), merkeze gelenlerin cinsiyet dağılımlarına vurgu yaparak genelde kadınların geldiğini belirtmiş erkeklerin ise belirli uygulamaları daha nadir tercih ettiğini şöyle ifade etmiştir:

Genelde merkeze kadınlar geliyor ama bu mezoterapinin bir çeşidi de saç mezoterapileri oluyor mesela saç ekimi sonrası erkek hastalarımız da PRP ve mezoterapi için geliyorlar. Botoksa erkekler de geliyor ama tabii ki dudak dolgusuna gelen erkek hastamız da (gülüyor) var ama çok nadir. İki üç erkek hastamız gelmişti. Jawline için de geliyorlar çene hattı belirginleştirmek için. (Gönül, 35, Medikal Estetik Doktoru)

Bekleme odasında araştırmacı da merkeze başvuranların tamamının kadın olduğunu gözlemlemiştir. Ayrıca bir erkek doktor hariç merkezde çalışan hizmetlilerin, doktor ve hemşirelerin de tamamının kadın oluşu dikkatini çekmiştir.

Tüketim, Sosyal Medya ve Süreklilik

Katılımcılar genelde yakın arkadaşlarından ve çevrelerinden etkilenecek estetik işlemlere veya bakım gibi uygulamalara yöneldiklerini ifade etmektedirler. Ancak güzellik tüketimine yönelmelerini sağlayan araçlardan biri de sosyal medyadır. Katılımcılar, sosyal medyanın genellikle işlemler hakkında bilgi almak için kullanıldığını, yapılan işlemlerdeki öncesi-sonrası içeriklerinin incelendiğini, kimi zaman da güzellik ve estetik merkezlerinin tanıtımı için reklam, tanıtım aracısı olduğunu söylemektedirler. Araştırmacılarından biri de enformel sohbet için gittiği güzellik merkezinde, sosyal medyada kullanmak üzere video çektiklerini gözlemlemiştir. Videoların içeriğine Instagram'dan baktığı sırada kendisinin de merkezden bilgi almış gibi videosunun çekilip yayımlandığını fark etmiştir.

Sağlık çalışanı katılımcılar, işlemler hakkında bilgi sahibi oldukları için sosyal medyayı daha bilinçli olarak kullandıklarını ifade etmektedir. Güzellik merkezleri müşterilerinin deneyimlerini içeren videolar, önceki-sonraki hallerini içeren fotoğraflar paylaşmakta, bu da daha fazla ilgi çekmektedir. Selin (29), sosyal medyada gördüğü işlemi o doktora yaptırmak için ilk medikal estetiğini yaptırmak üzere şehir bile değiştirdiğini belirtmiştir. Estetisyen Zeynep (40), sosyal medyanın tüketime etkisinden ve filtre kullanımıyla birlikte güzellik algısının değişiminden şöyle bahsetmektedir:

Çook. Çok etkili bence. Kesinlikle sosyal medya veya işte ünlüler birçok kişinin hayatında etkili. Bakıyorsun filtre yapıyorsun bir şey yapıyorsun kendini öyle görmek istiyorsun. Azıcık burnun kalkıyor filtrede azıcık kaşın kalkıyor göz kapağın. Aaa dur yaptırırsam mı acaba ben böyle de güzel oldum diyorsun bir kere filtre girdi hayatımıza tamam. Hepimizin güzellik algısı değişti. Herkes o yüzden kendiyi bu kadar oynuyor. (Zeynep, 40, Kalıcı Makyaj Uzmanı / Estetisyen)

Sosyal medyanın güzellik merkezi için önemine vurgu yapan İlayda (25) Türkiye'de gerçekleştirilen Instagram yasağının işlerini etkilediğini şöyle açıklamaktadır:

Şu an günümüzde olan her şey sosyal medyadan dönüyor. ...Biz de tabii ki çok yoğun, Instagram'a yoğunlaşmaya çalışıyoruz çünkü çoğu müşterimiz normalde danışmamız derim ama çoğu müşterimiz Instagram'dan görüyor o şekilde geliyor hatta bir ara Türkiye'de Instagram'a erişim yasağı geldi o an inanılmaz durgundum, çok etkilendik. Çünkü bizim işimiz Instagram, sosyal medya üzerinden dönüyor. ... Ben de tabii ki bir yere gideceksem dolgu yaptıracaksam sosyal medyasına bakarım. Hatta örneği oradan bulurum ben bunu istiyorum dersiniz. ... sosyal medya çok etkiliyor ve kapatılmasını lütfen (gülüyor). ...İnsanlar bilmiyor ki dışarıdan içeriye göremiyorlar bakamıyorlar. Ee biz neyi çekersek onu görüyorlar. (İlayda, 25, Güzellik Uzmanı)

Sosyal medyanın yanı sıra yakın çevre kadınlar için önemli bir referans olmaktadır. Örneğin Ecrin (26) sosyal medyadan daha çok "böyle internette falan da görüyordum ama hiç dikkatimi çekmiyordu ama X arkadaşım yaptırdı canım çekti" diyerek dudak dolgusunu yaptırdıktan arkadaşından etkilendiğini söylemektedir. Kendisinde dövme de bulunduğunu belirten Ecrin, estetik işlemlerin de dövme gibi bağımlılık yaptığını şöyle ifade etmektedir: "Çünkü o dudağı bir kere yaptırdıysanız ya gözünüze güzel geliyor ondan bir sene sonra dudağınız iniyor ve küçülüyor ve gözünüze güzel gelmiyor yani. Sen onu ömür boyu yaptırmak zorundasın artık". Nitekim estetik işlemlerden bazılarının etkisinin zamanla azalmaya başlaması sebebiyle düzenli aralıklarla yapılması gerekmektedir. Bu süreklilik kadınların tüketim pratiklerini etkilemekte ve onların estetik döngüsüne girmesine sebep olmaktadır.

Katılımcıların bazıları, bakım ve kozmetik ürünlerinin ekonomik boyutuna vurgu yaparak estetik işlemlerin "kesin sonuçlu" olduğunu ifade etmişlerdir. Örneğin, Selin (29, Pilates Eğitmeni), şunları ileri sürmüştür:

İki senede bir olduğu için ekonomimi çok etkilemiyor, ayırabiliyorum bütçe. Ama biliyorum ki evet tekrarlanması gerekecek bunun. ...Bende şöyle bir algı oluştu açıkçası o kadar kozmetik ürünler fazla ki kırıksık kremine para verene kadar gider botoksunu yaptırdım daha kesin sonuçlu diye düşünüyorum. Kozmetik ürünlerin fiyatı botoksun fiyatından çok daha yüksek. Botoks evet iyi de olsa kötü de olsa sonuç alabildiğimiz bir şey. Sonuçta o kırıksıklıklar açılıyor ve kötü olduğunda doktora gidip şuramı düzeltin diyebiliyoruz. (Selin, 29, Pilates Eğitmeni)

Estetik müdahalelerin sürekliliğinin bir süre sonra kadınlarda dismorfik bozukluk olarak adlandırılan algı bozukluğuna yol açtığı ve beden algılarını kaybetmeleri bazı görüşülenler tarafından dile getirilmiştir. Gönül (35) bu durumu şöyle açıklamaktadır:

Bazı hastalarda böyle dismorfik bozukluk dediğimiz bir şey oluyor. Mesela yaptım ya bu çok nadir görülen bir şey gerçekten iddialı bir dudak istiyor tamam sonra diyor ki biraz daha ekleyebilir miyiz. Ama diyoruz ki zaten bak ekledik şu an çok fazla mesela gidiyor başka bir yerde biraz daha ekletiyor biraz daha ekletiyor, o televizyonlarda gördüğümüz korkunç dudaklara dönüşüyor sonra. Hastanın çünkü algısı bozuluyor. Aynada kendini gördüğünde sürekli onu yetersiz görmeye başlıyor. Böyle psikiyatrik bozukluklar da olabiliyor bazen. ... Dudak dolgusunda hastaların gözleri alıştığı için devamlı yaptırabiliyorlar ya da bazı insanların bedensel algıları bozuk olabiliyor. (Gönül, 35, Medikal Estetik Doktoru)

Bu tanıklıklar, David Le Breton'un (2019, ss. 27-28) ifadesiyle bedenın şekil verilebilecek hamur gibi bir nesneye dönüştüğüne ve doktorların, güzellik uzmanlarının bekleme odalarına koydukları dergi ve kataloglarda kendine yer edindiğine işaret etmektedir. Bu dergi ve kataloglarda önce değiştirilmesi gereken

bedenin parçaları gösterilirken daha sonra estetik uygulama ya da bakımın sonucu gösterilmektedir (Breton, 2019).

Estetik merkezine gelenler, kataloglarda sunulan bedene yönelik müdahalelerden kendilerine en uygun olanını seçmektedir. Bu seçim silikon enjekte edilmiş memeler, şekillendirilmiş dudaklar ya da düzenlenmiş yüzler olabilmektedir. Tüm bu müdahaleler bireyin olmayı düşündüğü kişi ile kendisi arasındaki sapmayı azaltmanın bir yoluna dönüşebilmekte, başka bir deyişle bireyler estetik uygulamalarla bedenini değiştirerek hayatını ve kimliğini de değiştireceğini düşünmektedir. Dolayısıyla estetik uygulamalar yalnızca bedende ya da yüzdeki fiziksel değişim değildir, öncelikle bireylerin hayal dünyasında oluşturdukları bir değişimdir ve bireyler bu yolla dünya ile ilişki kurmaktadır.

IV. SONUÇ

Bu araştırma, Düzce’de sağlık ve güzellik alanlarında çalışan kadınların medikal estetik, yaşlanma karşıtı bakım ve uygulamalara dair görüşlerini ve deneyimlerini incelemektedir. Kadın bedeninin toplumsal normlar, idealize edilen güzellik algısı ve iktidar ilişkileri ile nasıl şekillendirildiğini gösteren bu araştırma bireysel tercihler gibi görülen estetik, bakım ve uygulamaların toplumsal boyutunu ortaya koymaktadır. Sektör çalışanı uzmanlar da başta bu güzellik uygulamalarının tüketicileri ve elçileri olarak bu kültürü yaymaktadır ve eğilimleri belirlemektedirler. Bu eğilimler erkeklerin ve kadınların beklentileri gibi geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden, toplumsal değerlerden ve iktidar ilişkilerinden etkilenmektedir. Nitekim beden sosyolojisi alanındaki çalışmalar da bedeni toplumsal ilişkilerin, sınıfların ve güç mekanizmalarının etkilediği bir alan olarak ele almaktadır. Foucault’nun ve Giddens’in yaklaşımları bedenin şekillendirilen, dönüştürülen ve tüketilen bir nesneye dönüştüğünü vurgulamaktadır.

Toplumsal normların, baskı ve denetim mekanizmalarının en görünür olduğu kadın bedeni, toplumda kabul gören güzellik standartları ve tüketim kültürünün etkisiyle değişiklik yapılabilecek bir nesneye dönüşmektedir. Nesneleşen kadın bedeni denetlenebilir ve kolay yönetilebilir bir hal almaktadır. Estetik ve güzellik merkezlerinde çalışan kadınların çoğu, işleri nedeniyle sürekli göz önünde olduklarını, izlendiklerini ve bu nedenle kendi bedenlerine yönelik bir müdahalede bulunmayı tercih ettiklerini söylemişlerdir. Foucault’nun Panoptikon benzetmesini hatırlatan bu durum içselleştirilmiş denetim mekanizması olarak yorumlanabilir. Nitekim bir yandan kadınların fiziksel görünümüne yönelik baskı artarken diğer yandan estetik uygulamalar bireysel tercihler gibi görülebilmektedir. Ancak araştırmanın bulguları, bireysel tercihlerden çok sağlık ve güzellik alanlarında çalışan kadınların estetik ve bakım deneyimlerinin sektörel gözetim, sağlık ve güzellik çatışması ve toplumsal beklentiler ile ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Katılımcıların çoğu yaşlanmaya karşı koyma isteklerini fiziksel görünümü ile ilişkili olarak açıklamaktadırlar. Yaşlanan bireylerin ise kendi bedenlerine yönelik sorumluluklarını yerine getirmedikleri için, başka bir deyişle yeterince bakım yapmadıkları için yaşlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu anlamda sağlıklı ve güzel yaşlanma, sağlıklı tüketmek ve bakım ürünlerini kullanmakla ilişkili olarak ele alınmakta kadınların bireysel sorumluluğu olarak görülmektedir. Nitekim katılımcıların büyük kısmı yaşlanmayı sadece biyolojik olarak görmekten çok “yaşının en iyisi olmak” söylemi ile aslında kaçınılması gereken bir durum değil de yönetilmesi gereken bir durum olduğuna işaret etmektedir.

Araştırmanın ortaya koyduğu en önemli sonuçlardan biri, tüketim toplumunun dayattığı estetik uygulamaların, kadınların hem kendilerini var etmesine neden olduğu hem de toplumsal beğeni yargıları tarafından kabul görme çabalarının bir nedeni olmasıdır. Estetik, bakım ve uygulamalar çoğunlukla fiziksel değişimlerin aracı olarak görülse de kadınlar kendilerini bu yolla psikolojik olarak iyi hissetmekte “yenilenmiş” ve “özel” hissetmektedirler. Ancak bu “yenilenme” deneyimi kadınların aktardığı üzere kısa sürmektedir ve süreklilik gerektirmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri kadınların estetik ve bakım tercihlerinde etkilidir. Evli olanlar eşlerinden, bekar olanlar ise ailelerden onay almakta ve çoğu zaman tepkilerinden korkmaktadırlar. Öyle ki bazı kadınlar, uygulamalar kendi tercihleri bile olsa tepki almamak için uygulamaları gizlemişlerdir. Bir katılımcı da hangi uygulamayı yaptıracağına karar vermiş olmasına rağmen ne kadar yaptıracağını daha gerçekçi yorum yapacağını düşündüğü erkek arkadaşlarına sormuştur. Çoğu katılımcı estetik uygulamalarda “minimal” vurgusu yapmakta, değişikliğin çok fazla görünür olmasını istememekte ve doğallık vurgusu yapmaktadır. Katılımcıların bireysel tercihleri olarak sundukları estetik ve bakım uygulamalarının aslında çok da bireysel tercihler olmadığını, toplumsal normlar ve gözetim mekanizmaları ile ilişkili olarak biçimlendirildiği görülmektedir.

Bu araştırma, estetik ve bakım uygulamalarının yalnızca bireysel tercihlerle açıklanamayacağını, tercihlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliği, beden politikaları ve neoliberal tüketim kültürü ile ilişkili olduğunu göstermekte ve çok yönlü bir analizin gerekliliğini vurgulamaktadır. Çalışma, kadınların kendi bedenleri üzerindeki kontrolünün sınırlı olduğunu ve bedenlerine yönelik müdahalelerin hem dışsal hem de içselleştirilmiş normlarla ilişkili olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

BEYANLAR

Teşekkür: Yazarlar bu makalenin erken taslağındaki paha biçilmez değerli rehberliği ve yapıcı yorumları için Düzce Üniversitesi’nden Prof. Dr. Emel Çoşkun’a teşekkür ederler. Kendisinin görüşleri, bu çalışmanın başlangıç kapsamına ve yönüne önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.

Yazar Katkıları: Yazarların makaleye sunduğu katkılar şu şekildedir:

Literatür Taraması, A-E.Ş.; Yöntem, A-E.Ş.; Araştırma, A-E.Ş.; Veri Oluşturma, A-E.Ş.; Yazım—Özgün Taslak, A-E.Ş. ve E.C.; Yazım—Gözden Geçirme ve Düzenleme, E.C.; Danışma, E.C. Tüm yazarlar, makalenin son hâlini okumuş ve onaylamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Telif Hakkı Bildirimi: Bu dergide yayımlanan çalışmaların telif hakkı yazarlara aittir. Çalışmalar, uygun atıf yapılmak kaydıyla ticari olmayan amaçlarla paylaşım ve uyarlamaya izin veren CC BY-NC 4.0 lisansı kapsamında yayımlanır.

Finansman ve Destek: Bu araştırma herhangi bir dış finansman almamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: Çalışmada Düzce Üniversitesi'nden 2025/312 numaralı karar ile etik kurul onayı alınmıştır. Veri toplama aşamasında katılımcıların rızaları yazılı olarak alınmıştır. Tüm süreçler bilimsel ve etik ilkelere uygun biçimde yürütülmüş ve tüm kaynaklar doğru şekilde atıf yapılmıştır.

İntihal Beyanı: Bu makale intihal açısından taranmış olup herhangi bir intihal tespit edilmemiştir.

Veri ve Materyal Erişilebilirliği: Bu çalışma için veri paylaşımı uygulanabilir değildir.

Yapay Zekâ Araçlarının Kullanımı: Yazarlar bu makalenin hazırlanmasında herhangi bir Yapay Zekâ (YZ) aracı kullanmadığını beyan eder.

KAYNAKLAR

- Alptekin, D., & Delibaş, E. (2021). Estetik uzmanlarının bedenini yeniden inşasına dair görüşlerinin sosyolojik bir değerlendirmesi. *Sosyoloji Dergisi*, 41-42, 163-186.
- Bartky, S. L. (1990). Foucault, femininity, and the modernization of patriarchal power. In S. L. Bartky (Ed.), *Femininity and domination: Studies in the phenomenology of oppression* (pp. 81-95). Routledge.
- Baudrillard, J. (2016). *Tüketim Toplumu*. Ayrıntı Yayınları.
- Bilgin, R. (2016). Geleneksel ve modern toplumda kadın bedeni ve cinselliği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 219-243.
- Butler, J. (2008). *Cinsiyet belası: Feminizm ve kimliğin altüst edilmesi* (1. bs.; B. Ertür, Çev.). Metis Yayınları.
- Casanova, E. M., & Jafar, A. (2016). The body as a site of resistance. D. Courpasson, & S. Vallas (Eds.), *The SAGE handbook of resistance* (pp. 139-155). SAGE Publications.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis*. SAGE Publications.
- Demez, G. (2012). Gençlik ideali: Anti aging uygulamaları ve değişen yaşlılık algılarının medyada temsili. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 5(1), 94-120.
- Direk, Z. (2014). Judith Butler: Toplumsal cinsiyet ve bedenin maddeleşmesi. *Cogito*(156), 67-84.
- Elçik, G. (2009). İğdiş edilmiş güzellik. *Feminizm*, (58), 259-266.
- Elçik, G. (2016). Beden, iki nokta üst üste. F. Saygılıgil (Ed.), *Toplumsal cinsiyet tartışmaları* (ss. 187-212). Dipnot Yayınları.
- Ertan, C. (2017). *Dövmeli bedenler*. Phoenix Yayınevi.

- Featherstone, M. (2010). Body, image and affect in consumer culture. *Body & Society*, 16(1), 193-221. <https://doi.org/10.1177/1357034X09354357>.
- Featherstone, M., & Wernick, A. (1995). Post-bodies, aging and virtual reality. M. Featherstone (Ed.), *Images of aging: Cultural representations of later life* (pp. 231-248). Routledge.
- Foucault, M. (2000). *Hapishanenin doğuşu: Gözetim ve ceza* (M. A. Kılıçbay, Çev.). İmge Kitabevi.
- Giddens, A. (2010). *Modernite ve bireysel kimlik: Geç modern çağda benlik ve toplum* (Ü. Tatlıcan, Çev.). Say Yayınları.
- Işık, E. (1998). *Beden ve toplum kuramı*. Bağlam Yayıncılık.
- Joy, A. & Venkatesh, A. (1994). Postmodernism, feminism, and the body: The visible and the invisible in consumer research, *International Journal of Research in Marketing*, 11(4), 333 – 357.
- Köse, H. (2013). Tüketim toplumunda bir "sosyal beden" kurgusu olarak kadın. *Selçuk İletişim*, 6(4), 76-89. doi:10.18094/si.11212
- Kümbetoğlu, B. (2021). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. Bağlam Yayıncılık.
- Le Breton, D. (2019). *Bedene veda* (2. bs.; A. U. Kılıç, Çev.). Sel Yayıncılık.
- Neuman, W. L. (2022). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nicel ve nitel yaklaşımlar* (2 bs., Cilt 1-2; Ö. Akkaya, Çev.). Siyasal Kitabevi.
- Özdemir, Ö. (2015). Perception of beauty and fashion among young adult women in the context of consumer culture, *The Journal of International Social Research*, 8(41), 827 – 833.
- Savran, G. A. (2018). *Feminizm yazıları: Kuramdan politikaya*. Dipnot Yayınları.
- Saygılıgil, F. (n.d.). *Toplumsal cinsiyet tartışmaları*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Timurturkan, M., & Demez, G. (2018). Bir toplumsal iktidar alanı olarak beden ve "yaşlanan bedenin" yeniden inşası. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2). doi:10.30798/makuiibf.402090
- Tong, R., & Fernandes Botts, T. (2021). *Feminist düşünce* (1. bs.; B. S. Aydaş, Çev.) Sel Yayınları.
- Turner, B. S. (2019). *Beden ve toplum: Sosyal teoride arayışlar* (3 bs.; İ. Kaya, & M. B. Bulut, Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Varişli, B., & Kurdoğlu, İ. (2024). Yaşlanmamayı seçenler: Yaşlanma karşıtı uygulamalar ve estetik operasyonlarla kadın bedeninin yeniden inşası. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 7(2), 828-859. doi:10.33708/ktc.1521505
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.